

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z

Nr

1. Obiekt

STARY RATUSZ

TRYBUNAŁ

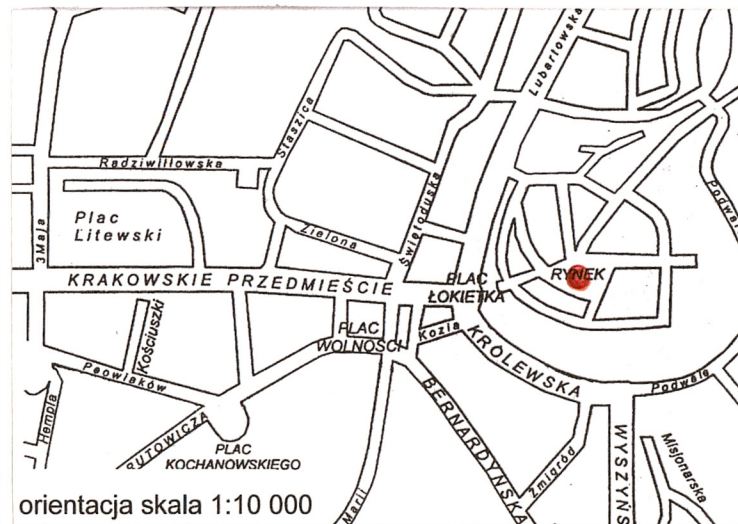
2. Czas powstania

4 ćw. XIV w. 1520 r., nadb.
k. XVII, 1781 r.

3. Miejscowość

LUBLIN

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

orientacja skala 1:10 000

4. Adres

Rynek 1

Dz. Nr 108

5. Przynależność administracyjna

lubelskie
województwo
lubelski-grodzki Lublin-miasto
powiat gmina

6. Poprzednie nazwy miejscowości

b/z

7. Przynależność administracyjna przed 11 1999

województwo lubelskie

gm. Lublin - miasto

8. Właściciel i jego adres

Gmina Lublin
Lublin Pl. Łokietka 1

9. Użytkownik i jego adres

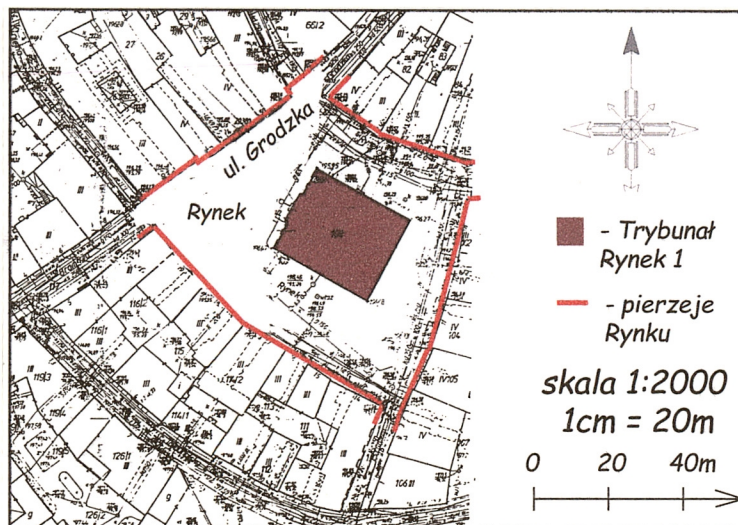
Urząd Miasta Lublin, USC oraz muzeum

10. Rejestr zabytków

A/223

z dn. 14.02.1967 r.

Nr.....data.....

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Badaniami architektonicznymi i archeologicznymi odkryto najwcześniejszą, murowaną fazę ratusza – zapewne z 1389 r. – jako budowli trójdzielnej, jednotraktowej, ustawionej W-Z w miejscu obecnej budowli (relikty eksponowane w kondygnacji piwnicznej). W przeciągu XV w. nastąpiła rozbudowa ku południowi o „smatrz”. Ok. 1490 r. ratusz uległ pożarowi, po czym odbudowie. W l. 20-tych XVI w. rozpoczęła się kilkietapowa, renesansowa przebudowa na ratusz trójtaktowy, jednopiętrowy, z wieżą i zewnętrznymi schodami, zwieńczony attyką. W 1575 r. po katastrofalnym pożarze całego miasta, w tym ratusza, dokonano odbudowy dachu i helmu wieży oraz napraw we wnętrzu. Od 1578 r. ratusz mieścił Trybunał Koronny dla Małopolski, co rzutowało jedynie na wyposażenie budowli. Ulegała ona typowej destrukcji dachów pogrążonych. Źródła notują w przeciągu XVII w. szereg napraw, po czym w 1687 r. rozpoczęcie generalnej przebudowy przez Flawiusza Manlettiego vel Manchettiego. Zrzucono wówczas grzebień attyki podnosząc korpus o II piętro, usunięto hełm wieży i obudowano zewnętrzne schody tworząc przedni trakt przesłaniający d. fasadę, przy czym trakt ten, jak również II piętro nie zostały ukończone. Dach nadal był pogrążony i jego wadliwe odwodnienie spowodowało postępującą rujnację. W l. 1781-87 na polecenie Komisji Skarbu Koronnego Dominik Merlini podjął inwentaryzację, projekt i wykonanie generalnego remontu, który był bardzo zachowawczy co do rzutu budowli, ale dokonał zmiany dachu i nadał ratuszowi szatę klasycystyczną, tak na zewnątrz jak i we wnętrzach (polichromie). W 1836 r. całość gmachu przeznaczono na sądownictwo, dokonując przebudowy komunikacji pionowej (obecne schody) i przelotowej sieni na parterze, wprowadzonej przez Merliniego. We wnętrzach rozpoczęło się sukcesywne dzielenie sal na mniejsze; pracami kierował Hersz Berowicz Ratenstein. Dopiero urzędowanie tu Trybunału Cywilnego sprawiło zmianę nazwy gmachu na „Trybunał”. W 1876 r. nastąpił remont wnętrz, w 1911-12 r. remont elewacji. W 1915 r. czasowo mieścił się tu Trybunał Lubelski wyłoniony z sądów obywatelskich. W okresie międzywojennym: urząd aprowizacyjny, mieszkania urzędników, wydział oświaty, „Macierz” i Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego. W 1938 r. nastąpiła wymiana tynków na elewacjach. Po II wojnie gmach użytkowany wielofunkcyjnie, od 1987 r. po generalnym remoncie rewaloryzacyjnym mieści Pałac Ślubów.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacja, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja: Ratusz jest budowlą wolnostojącą na środku Rynku, zwróconą fasadą ku północy. Płyta Rynku wybrukowana kostką granitową, przed wejściem stylizowane latarnie.

Materiał i konstrukcja: Wzniesiony z kamienia i cegły, z wyjątkiem piwnic obustronnie tynkowany, więźba dachowa drewniana, stolicowo-krokwiova, stropy na belkach drewnianych, klatka schodowa murowana, pokrycie blachą miedzianą. Posadzki marmurowe i taflowe, drewniane, jedno- i dwubarwne (wykonane współcześnie).

Rzut i bryła: budowla blokowa o rzucie niemal idealnego kwadratu, dwupiętrowa, częściowo podpiwniczona dwoma kondygnacjami piwnic. Dach dwuspadowy o kalenicy pn.-pd., z trójkątnymi murowanymi frontonami.

Elewacje: Elewacje niemal równorzędnie opracowane, symetryczne, pięcio- i sześciosiowe, trójkondygnacyjne, na piaskowcowym cokole. Parter boniowany, I i II p. rozczłonkowane w wielkim porządku jońskimi pilastrami wspierającymi pas gładkiego fryzu i profilowany gzyms koronujący z kostkowaniem. Otwory na parterze prostokątne, bez obramień, okna dwuskrzydłowe, o czteropolowych ramiakach z dwuskrzydłowym nadświetlem (zaopatrzone w wewnętrzne okiennice), na I p. duże okna prostokątne w architektonicznych obramieniach, z gzymsem nadokiennym wspartym parą konsolek wolutowych, okna o ośmiopolowych ramiakach, z dwuskrzydłowym nadświetlem w którym każde skrzydło czteropolowe. Na II p. okna mniejszej wysokości, w skromniejszych obramieniach, na ławach parapetowych wspartych parą pryzmatycznych kostek, węgarki z lambrekinem i rozetką, tu okna dwuskrzydłowe o ośmiopolowych ramiakach.

Fasada na osi nieznacznie zryzaltowana, zwieńczona trójkątnym frontonem. Otwór wejściowy na osi wysoki, zamknięty półkoliście bez obramienia, z dwuskrzydłowymi drzwiami płycinowymi z nadświetlem. Na I p. w ryzalicie, oprócz pilastrów ustawionych parami, prostokątne płyciny, również w układzie wielkoporządkowym. Na osi balkon o murowanej płycie i żeliwnej, ażurowej balustradzie XX w. Otwór drzwi balkonowych b. dużych rozmiarów, półkolisty (jest to dawna arkada do zawieszania dzwonu ratuszowego) w profilowanym obramieniu z kliniec, powyżej gzyms profilowany, drzwi dwuskrzydłowe, oszklone, w nadświetlu ozdobny ramiak wachlarzowaty. Fronton obwiedziony jest simą o profilu jak gzyms koronujący, na osi okulus wypełniony czteropolową tarczą herbową Rzeczypospolitej (Orły i Pogonie) wkomponowaną w alegoryczną grupę figuralną symbolizującą władzę i sprawiedliwość – bas-relief. Grupa ta zajmuje pole frontonu na szerokość ryzalitu.

Elewacja zachodnia sześciosiowa, na skrajnej osi od północy na parterze duża półkolista płycina będąca śladem arkady wejściowej na dawne schody zewnętrzne. W osi tej na wszystkich kondygnacjach ślepe okna. Na drugiej osi na parterze zejście schodami założonymi wzdłuż elewacji do piwnic, gdzie Muzeum Trybunału Koronnego, w wejściu drzwi jednoskrzydłowe obite blachą. W osi czwartej wejście z poziomu Rynku do wnętrza obiektu poprzez dwuskrzydłowe drzwi.

Elewacja wschodnia: ukształtowana jak zachodnia, oś skrajna – północna – ślepa.

Elewacja tylna sześciosiowa, z szerszą cezurą między czwartą i piątą osią okienną, licząc od zachodu. Brak otworów drzwiowych. W zwieńczeniu trójkątny fronton jak na fasadzie, w oprofilowanym obramieniu, z okulusem na osi ujętym sztukaterską girlandą z liści dębowych, podwieszoną rozetkami i spiętą maszkaronem.

Wnętrze: Układ wnętrza jest trójdzielny, w zasadzie czterotraktowy. Parter w całości jest sklepiony kolebkowo, z krzyżującymi się lunetami. Sień na osi założona na głębokość dwóch traktów, w niej szereg drzwi prostokątnych, jednoskrzydłowych – do pomieszczeń bocznych. Z nich w pierwszym trakcie para wąskich pomieszczeń (w miejscu dawnych schodów zewnętrznych), obecnie w zach. szatnia. W środkowym trakcie od zach. duży półkolisty otwór do klatki schodowej. W zamknięciu sieni na wprost półkoliste wejście na gurtach do kawiarni utworzonej z trzeciego i czwartego traktu parteru. W tym dwa duże kwadratowe, sklepione pomieszczenia pld.-zach. połączone są pomiędzy sobą dwuarkadowym prześwitem wspartym na potężnym filarze. Klatka schodowa posiada obszerny bieg o stopniach wpuszczanych w mur, wykładanych marmurem. Na klatce, na I podeście, na ścianie zach. tablica kommemoratywna upamiętniająca powstanie Trybunału z 1915 r. Na I p. stropy płaskie, podłogi białe. Sień górna założona na literze „L”. W pierwszym trakcie pomieszczenie z balkonem o dużym, półkolistym otworze drzwiowym (d. arkada dzwonu na osi fasady). Na tej kondygnacji przywrócony został podczas rewaloryzacji pierwotny układ sal: Trybunalskiej = Wójtowskiej, pobocznej tzw. Ustępowej = Radzieckiej oraz kaplicy. (Cd na wkładce)

14 Kubatura

8600 m³

15. Powierzchnia użytkowa

1720 m²

16. Przeznaczenie pierwotne

ratusz, 1580-1793 także Trybunał
Koronny

17. Użytkowanie obecne

Pałac Ślubów z ogólnodostępną salą
koncertową, Muzeum Historii
Trybunału

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

W l. 70-80-tych XX w. komplet badań interdyscyplinarnych, PKZ o/Lublin;
Projekt rewaloryzacyjny arch. Haliny Landeckiej i generalny remont w l. 1987-1989,
w ramach którego przywrócono dawny układ wnętrza, wykonano konserwację
polichromii XVIII w.

W 1996 r. remont kominów, dachu i elewacji: malowanie oraz wykonanie cokołu
kamiennego.

L. 2000-2002 r. oraz 2004 r. renowacja polichromii w budynku.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie, instalacje)

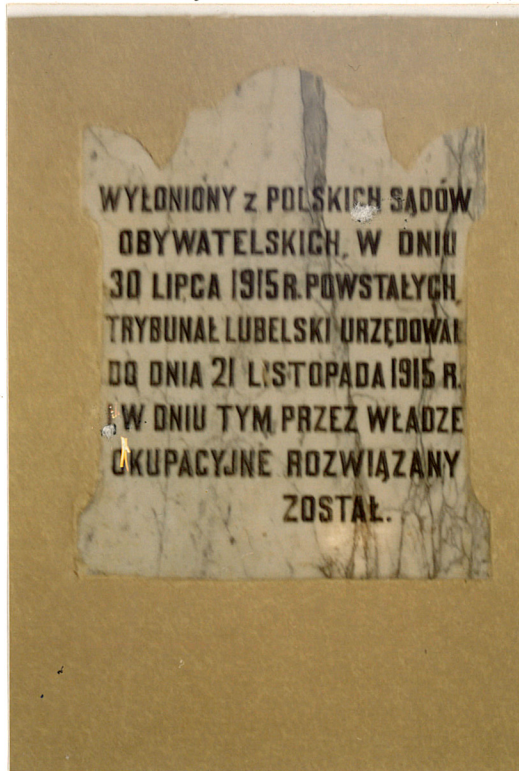
Stan obiektu b. dobry

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Konserwacja bieżąca

Polichromia z k. XVIII w. na I p.

Tablica kommemoratywna wmurowana w ścianę klatki schodowej.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)
APL, Księgi m. Lublina, passim – wykorzystane w monografii – por. poz. 22;
Kościół Dominikanów w Lublinie, Obraz Pożar m. Lublina z 1710 r.;
Projekty przebudowy Dominika Merliniego, 1781 r.;
Fotografie z okresu międzywojennego w muzeum Historii m. Lublina i zbiorach IS PAN.

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst *Jadwiga Teodorowicz-Czerepińska maj 2004*
plany, rysunki *j. w.*
zdjęcia fot.. *Jacek Studziński czerwiec 2004*
miejsce przechowywania negatywów *WUOZ Lublin*
Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia

Jadwiga Teodorowicz-Czerepińska, Ratusz – gmach Trybunału Koronnego, Rynek 1 w Lublinie, mps. PKZ o/Lublin, 1974;
Andrzej Kasiborski i Marek Stasiak, Badania architektoniczne Trybunału, mps. PKZ o/Lublin, 1975-6;
Roman Konkolewski, Badania na polichromię, mps. PKZ o/Lublin, 1977-8.

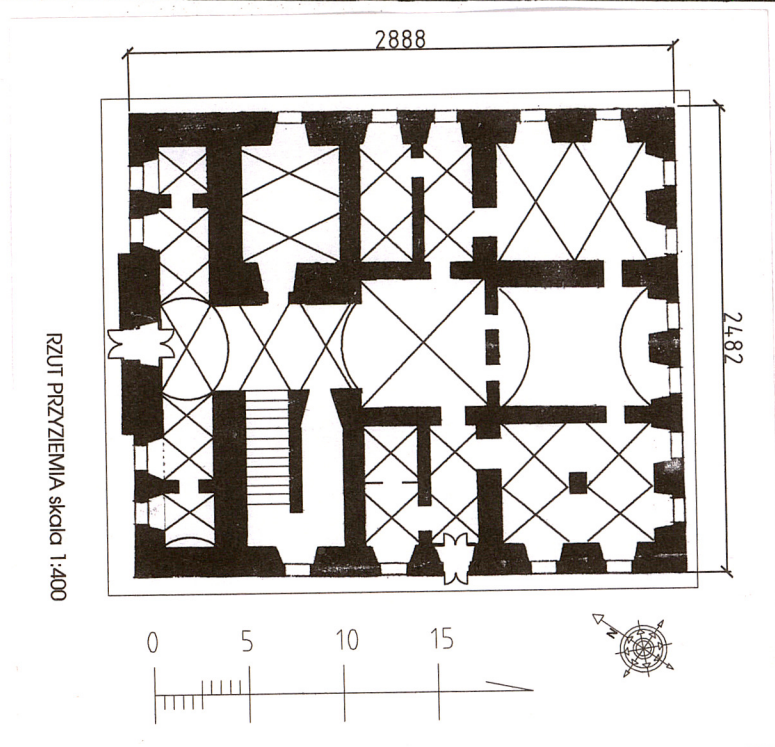
26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

Wkładka nr 1

1. Miejscowość. Lublin.	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina Lublin.	TRYBUNAŁ	c.d. pkt. 13
3. Województwo Lubelskie		fotografie

Widok od pld.-zach.

Fronton wieńczący fasadę.

Jadwiga Czerepińska 06.2004

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

WUOZ LUBLIN

Miejsce przechowywania negatywów:

c.d. pkt 13

Na II p. układ w zasadzie identyczny. Strych dostępny z klatki schodowej, jednoprzestrenny, z trzema zbiorczymi arkadowymi kominami. Część piwnic dostępna spod klatki schodowej, pozostałe dostępne zewnętrznym zejściem przy zach. elewacji Trybunału. Piwnice sklepione kolebkami, w nich wyeksponowane kamienne relikty ratusza z I fazy oraz miejsce przesłuchań i tortur zwane „katuszą”. Z zachodniej piwnicy w środkowym trakcie wybiega prostopadłe długi przesklepiony korytarz zaślepiony w połowie odległości pomiędzy ratuszem a zach. pierzeją Rynku.

Wypośażenie i wystrój: Na ścianach klatki schodowej odkryto klasycyzującą polichromię z 1836 r. (podziały architektoniczne); na I i II p. polichromię z czasów Merliniego, nakładającą się w górnym pasie w sali Trybunalskiej na renesansowo-barokowe malowidła z doby Trybunału Koronnego (herby województw i girlandy – zakryte); w kaplicy malowidła i iluzjonistyczny ołtarz uzupełnione współcześnie. Stolarka, okucia i parkiety są projektowane indywidualnie. Po remoncie rewaloryzacyjnym w reprezentacyjnych wnętrzach na I p. odtworzono w miarę możliwości wyposażenie w meble i obrazy wg opisów z epoki egzystowania Trybunału.

Instalacje: gazowa, wod.-kan., c.o., elektryczna, p.poż., alarmowa, telefoniczna

Wnętrze klatki schodowej.

Drzwi balkonowe na I p. w arkadzie służącej niegdyś do zawieszania dzwonu.

Wnętrze, sklepienia na parterze.

Wnętrze d. Sali Trybunalskiej na I p.